

Pukovnik **Burkhart Miler-Hilebrand**:

NEKE ORGANIZACIONE KARAKTERISTIKE BIVŠE NEMAČKE VOJSKE¹⁾

Po završenom Prvom svetskom ratu nemačka vojska, ograničena Versajskim ugovorom o miru na 4.000 oficira i 96.000 vojnika i podoficira, bila je formirana u 7 pešadiskih i 3 konjičke divizije (po 6 konjičkih pukova), pored izvesnog broja mornaričkih jedinica. Postojala su svega dva viša štaba pod nazivom »Grupne komande«. Mobilizacijske pripreme i izgradnja ratne armije bile su zabranjene. Ipak je već od 1924 otpočeo rad na tome, iako je bio manjeg obima. Ove su se pripreme u prvo vreme ograničile na formiranje trupa za zaštitu granice, izgradnju utvrđenja u Istočnoj Pruskoj, a zatim i na plan ratnog utrostručenja mirnodopske kopnene vojske. Petogodišnji program formiranja ratne armije od 21 pešadiske divizije, uz odgovarajući broj vandiviziskih jedinica, uključujući 22 eskadrile avijacije koja je bila uopšte zabranjena, t. zv. *crno naoružanje*, trebalo je, uz saglasnost ograničenog broja (zbog tajnosti) predstavnika svih tadašnjih političkih partija da otpočne sa ostvarivanjem od 1 aprila 1933. U tom cilju bila je tajno obezbeđena i suma od 484 miliona maraka. Dolaskom Hitlera na vlast ovaj je plan pretrpeo potpunu izmenu, jer su odbačene vojne klauzule Versajskog ugovora, a odbranbenim zakonom od 21 maja 1935 zavedena je opšta vojna obaveza od 18—45 godina (za Istočnu Prusku do 55 god.), stim što je za vreme rata predviđena mogućnost pozivanja i starijih godišta. Vojna obaveza se sastojala iz službe vojnog roka od 2 godine i službe u rezervnom sastavu, koja je obuhvatala: rezervu (izvežbane obveznike do 35 god. starosti); dopunsku

rezervu (neizvežbane vojne obveznike do 35 godina — u koje se ubrajaju naročito godišta 1901—13, t. zv. »bela godišta«, koja posle Prvog svetskog rata nisu bila uopšte izvežbana); domobranstvo — landdver (vojni obveznici od 35—45 godina starosti) i landšturm (treći poziv) koji je obuhvatio obveznike starije od 45 godina. Tako je kopnena vojska, neposredno pred rat, dostigla ovaj nivo:

	Mirnodopska vojska	Ratna vojska
Komande grupa	6	—
Komande grupa armija	—	1
Komande armija	—	10
Komande korpusa	22	23
<hr/>		
Pešadiske divizije	35	86
Mot. pešad. divizije	4	4
Brdske divizije	3	3
Lake divizije	4	4
Oklopne divizije	5	5
Konjičke brigade	1	1
<hr/>		
Svega divizija	52	103

Iz ovog pregleda se vidi da su se na slučaj rata umnožavale jedino više komande i pešadiske divizije, dok su brze i brdske trupe ostale u mirnodopskom broju, stim što su se popunile do ratnog stanja.

Ukupno ratno brojno stanje kopnene vojske u mobilizacijskom periodu 1939/40 iznosilo je:

operativna vojska	2.758.064
<u>dopunska vojska</u>	<u>996.040</u>
Ukupno:	3.754.104 ljudi

Kao jezgra za formiranje ratnih komandi grupa armija, armija i korpusa služile su mirnodopske komande grupa i korpusa.

Ratne pešadiske divizije delile su se na četiri ešelona, iako bi bio pravilniji

¹⁾ Po podacima iz knjige *Das Heer 1935—45* od Burkhart Miler-Hilebranda, kao treći u seriji od nekoliko prikaza koje, u vezi sa organizacijskim i mobilizacijskim problemima koje razmatra ova knjiga, objavljuje *Vojno delo*. — Prim. red.

naziv kategorije ili vrste, jer se njihova glavna razlika sastojala u naoružanju i kvalitetu ljudstva, a naročito u pogledu veličine mirnodopskog jezgra. Broj divizija pojedinih ešelona bio je sledeći: I—35; II—16; III—21; IV—14. Sastav ljudstva divizija pojedinih ešelona po kategorijama bio je sledeći:

Kategorije ljudstva	Ljudstvo divizija u % po ešelonima			
	I	II	III	IV
Stalni sastav	78%	6%	—	9%
Rezervisti I ²⁾	12%	83%	12%	21%
Rezervisti II ²⁾	6%	8%	46%	46%
Landver	4%	3%	42%	24%
Ukupno divizija po ešelonima	35	16	21	14

Trajanje mobilizacije pešadiskih divizija I ešelona, koje su kvalitativno bile najbolje i koje su proizlazile iz mirnodopskih divizija, iznosilo je 2—3 dana. Divizije II ešelona dobijale su deo jezgra iz mirnodopskih divizija koje su bile i izvršioци njihove mobilizacije. Komande divizija su mahom formirane iz štabova komandanata pešadije mirnodopskih divizija. Trajanje mobilizacije im je bilo 4 dana. Divizije III ešelona bile su bez mirnodopskog jezgra, sastavljene prvenstveno od starijih godišta. Kao jezgro im je služilo prosečno 12% vojnih obveznika koji su prošli obuku u mirnodopskim jedinicama. Na svaku diviziju postojala su još u mirno doba 4 oficira (1 budući komandant divizije i 3 budući komandanta puka) koji su rukovodili merama za sprovođenje ljudstva kroz vežbe. Trajanje mobilizacije ovih divizija bilo je 6 dana, stim što one nisu bile sposobne za upotrebu, već su morale da se podvrgnu višenedeljnoj obuci, pa su zbog toga početku raspoređene kao posadne trupe utvrđene zo-

²⁾ Rezervisti I su bili oni vojni obveznici koji su obučeni u redovnim (aktivnim) jedinicama mirnodopskog sastava, a rezervisti II vojni obveznici koji su obučeni na 2—3 mesečnoj vežbi u dopunskim jedinicama, a koje su obrazovane još u miru radi vežbanja godišta 1901—13 koja nisu služila vojsku. — Prim. Ve. K.

ne (Zapadnog vala). To su bile kvalitativno najslabije divizije.

Pešadiske divizije IV ešelona formirale su se iz mirnodopskih dopunskih jedinica koje su vežbale vojne obveznike godišta 1901—13 koji nisu prošli kroz vojnu obuku. Te dopunske jedinice su ujedno služile kao jezgro za formiranje ratne dopunske vojske. Pošto su imale mirnodopsko jezgro, one su bile kvalitativno bolje od divizija III ešelona i nedostajalo im je samo iskustvo u združenim dejstvima. Trajanje mobilizacije im je bilo 6 dana.

Odnos ljudstva operativne i dopunske vojske u pojedinim rodovima vojske bio je sledeći:

Rod (služba)	Operativna vojska	Dopunska vojska
Pešadija	57%	43%
Konjica	57%	43%
Artiljerija	63%	37%
Inžinjerija	72%	28%
Službe	67—90%	10—33%

Svaka je ratna divizija imala u svom organizacionom sastavu po jedan dopunski bataljon, a u sastavu dopunske vojske nalazio se po jedan dopunski puk namenjen toj diviziji.

Brojno stanje ratne pešadiske divizije I ešelona iznosilo je: ljudi 17.734 (od toga 542 oficira, 102 vojna službenika, 2.701 podoficir i 14.397 vojnika); konja 4.842; kola 919; automobila 1.013. Kod ostalih divizija brojno stanje se kretalo između 15—18.000 ljudi.

Brojna stanja ostalih kategorija divizija bila su: brdske (iako samo od 2 puka) — 17.188, jer je znatno veći broj ljudstva otpao na pozadinske službe; motorizovane — 16.441 i oklopne — 11.792 (sa 324 tenka), a lake divizije 10.772.

Od ukupnog brojnog stanja otpadalo je u diviziji na boračke jedinice 85%, a na divizijske pozadinske delove i dopunski bataljon 15%.

Jačina ljudstva svih protivtenkovskih delova bila je 63%, jedinica veze 8.5%, a transportnih jedinica 9.6%.

Interesantno je da je komanda pešadiske divizije imala vrlo mali broj starišina — svega: 18 oficira, 13 vojnih slu-

žbenika i 28 podoficira, što je opšta karakteristika nemačkih štabova. Rukovodeći organi jedinica su se delili na više i niže. Viši organi su se nalazili na čelu divizija i viših jedinica. Rukovodeći organ viših jedinica se zvao »komanda« a nižih »štab«.

Komanda grupe armija je bila organ za operativno rukovođenje armijama i nije bila snabdevački organ.

Komanda armije je bila organ za operativno, taktičko i snabdevačko rukovođenje potčinjenim jedinicama.

Komanda korpusa je bila organ za operativno i taktičko rukovođenje divizijama. Ona je imala pozadinsko odeljenje, ali nije imala odgovarajuće pozadinske jedinice i ustanove.

Komanda divizije vršila je taktičko i snabdevačko rukovođenje trupama.

Osnovna podela svih komandi bila je jednaka. One su imale načelnika štaba, — pozadinskog odeljenja (koje je objedinjavalo sve pozadinske službe) i adutant-sko odeljenje (koje je vršilo personalne i pravne poslove i moralno vaspitanje). Veličina ovih odeljenja zavisila je od stepena komande.

U komandi korpusa i divizije postojao je još i korpusni odnosno divizijski inženjer, kao savetodavac načelnika štaba za tehnička pitanja, a u komandi armije postojalo je i Odeljenje za civilnu upravu.

Načelnik štaba i načelnici operativnog i pozadinskog odeljenja bili su generalštabni oficiri, ali u komandi divizije nije postojao načelnik štaba već su odeljenja bila neposredno potčinjena komandantu, a načelnik operativnog odeljenja vršio je koordinaciju sva tri odeljenja. Karakteristično je i to da nemačke komande nisu imale formacijske načelnike rodova, već su stručni savetodavci komandanta u pogledu rodova bile starešine jedinica dotičnog roda. U diviziji je postojala posebna komanda artiljerije — odvojeno od komande divizije. Za ostale rodove nisu postojali slični organi. Savetodavci za upotrebu pionira i vezista bili su, naprimer, komandanti odnosnih bataljona.

Nemačka vojnoteritorijalna služba bila je veoma razgranata. Ona je bila u sklopu kopnene vojske, ali je obavljala teritorijalne poslove za sva tri vida oružanih snaga.

Uvođenje u vojnu evidenciju obveznika regruta vršili su organi policije — po uputstvima ministra unutrašnjih poslova.

Oni su popunjavali osnovne kartone i stavljali ih na raspolaganje vojnoteritorijalnim organima koji su vršili regrutovanje i pozivanje na otsluženje vojnog roka, evidenciju vojnih obveznika i popune stoke i vozila, njihovo upućivanje u jedinice na vežbu i na oglas mobilizacije, kao i druge mobilizacijske poslove.

Vojno teritorijalnim organima rukovodilo je Odeljenje za popunu koje se nalazilo u Opštoj upravi komande kopnene vojske. Teritorija Nemačke, posle prisajedinjenja Austrije, bila je podeljena na 15 korpusnih oblasti (7 korpusnih komandi nije imalo teritorijalnu funkciju. Od toga su 4 obuhvatale motorizovane, oklopne i lake divizije, a 3 korpusne komande su obuhvatale graničnu zaštitu, odnosno posadne trupe utvrđenih zona).

Svaka korpusna oblasna komanda imala je u svom sastavu 1—4 inspekcije vojnih područja. Ove su inspekcije imale 4—12 komandi vojnih okruga koje su vršile pomenute mob. poslove a, pored toga, vodile su i personalne dokumente za rezervne oficire.

Komandama vojnih okruga bilo je potčinjeno do 5 sreskih (gradskih) vojnih prijavljenih ureda preko kojih su vršili pozivanje regruta, odnosno vojnih obveznika. Oni su održavali neposrednu vezu sa vojnim obveznicima.

*

Ovi podaci o organizacijskim pojednostima nemačkog Vermahta odnose se na stanje uoči rata i na sam početak rata. Struktura kopnene vojske se, naravno, u toku rata neprekidno razvijala i broj jedinica povećavao.

Proučavanje organizacijskih formi nekadašnje nemačke vojske može privlačiti pažnju, naročito zbog toga što su one, pored ostalog, omogućile da je posle 15 godina zabrane opšte vojne obaveze Nemačka za nepune 4 godine uspeła da obrazuje armiju od više miliona ljudi, koja je u početku rata imala izvanrednu efikasnost, nadmašujući u pogledu kvaliteta skoro sve tadašnje evropske vojske.

Potpukovnik **Leserf:** **ZA JEDNU VOJNU DOKTRINU¹⁾**

U zapadnoj stručnoj literaturi i publicistici često se raspravlja o vojnoj doktrini, kako u zemljama koje raspolažu nuklearnim oružjem, tako i u onima koje ga nemaju. Pojava nuklearnog oružja, čija bi upotreba obeležila eventualni svetski sukob, bilo da do nje dođe u sudaru glavnih atomskih sila, bilo u nekom lokalnom ratu koji bi, radi toga, mogao da preraste u svetski, uslovljava je potrebu drugačijeg postavljanja organizacije i upotrebe oružanih snaga u celini, a isto tako i upotrebu pojedinih vidova, rodova i službi svake pojedine zemlje; i to — sasvim drugačije od iskustava iz Drugog svetskog i Korejskog rata.

Pomanjkanje detaljnijih podataka o dejstvima i osobinama tog novog oružja, kao i mogućnost parcijalnih ratova (pr.: Koreja, Indokina) bez upotrebe nuklearnog oružja, otežavaju rešenje problema, makar i samo približno. Otuda i tolika razlika u idejama i shvatanjima. Sem toga, svaka zemlja mora da gradi svoje oružane snage i organizuje odbranbene pripreme, računajući pritom i sa tim prvorazrednim faktorom.

Članak koji ovde prikazujemo od interesa je kako u pogledu upoznavanja sa, u njemu ocrtanim, stanjem vojne misli i vojne doktrine u Francuskoj, tako i po rešenjima koja autor predlaže za oružane snage svoje zemlje.

*

Kao osnovni problem savremene francuske armije pisac smatra nepostojanje jedinstvene vojne doktrine i, usled toga, pomanjkanje jedinstva pogleda, mišljenja i shvatanja, što je naročito izraženo u paralelizmu doktrina raznih vidova oružanih snaga Francuske. Taj problem, kao akutan, ističu i odgovorne rukovodeće ličnosti, naprimera, predsednik Komisije za narodnu odbranu koji je, prema navodima autora, sa tribine Saveta Republike izjavio: To što nedostaje našoj armiji jeste jedna doktrina i jedna duša.

Pisac smatra da postoji više uzroka odsustva jedinstvene vojne doktrine koja

bi poslužila kao osnova za izgradnju i upotrebu oružanih snaga, ali među svima naročito ističe dva:

prvi je nedostatak nuklearnog oružja, kao najznačajnijeg faktora na koji se računa u eventualnom svetskom sukobu, i

drugi — na kome naročito insistira i smatra ga ozbiljnijim — je nepostojanje novih, odlučujućih smernica za izgradnju kadra, usklađenih sa duhom vremena, koje bi mogle da zadovolje zahteve modernog rata.

Polazeći od ideja generala Dueta, koji je još 1928 pisao da više ne postoje tri vida oružanih snaga — kopnena, pomorski i vazduhoplovni (moto autorovog članka), već jedna jedinstvena oružana sila sa sredstvima koja su u stanju da dejstvuju na kopnu, moru i u vazduhu; zatim, oslanjajući se na misli generala Šasena, po kome: za jednu zemlju nije glavno da ona raspolaže nadmoćnim oružjem, već da je svoj vojni sistem organizovala u odnosu na takvo oružje i da ga zna upotrebiti, autor se zalaže za izgradnju jedinstvene doktrine koja bi bila obavezna za celokupne oružane snage.

Nepoznavanje pravih svojstava novih oruđa za masovno uništavanje, oskudnost u podacima iz eksperimenata sa nuklearnim oružjem, pomanjkanje sigurne pretstave o količini ovog oružja kojim bi se raspolagalo u slučaju sukoba, ne olakšavaju zadatak onih na koje pada odgovornost za izgradnju doktrine. A vlada se, zbog nemanja neophodnih podataka o materijalnim sredstvima, usteže da precizira i utvrdi mesto, zadatke i obim oružanih snaga — u sklopu opšte doktrine narodne odbrane. Stoga je vojno rukovodstvo lišeno najbitnijeg okvira za pravilno određivanje mesta, uloge i značaja svakog vida, da bi im saobrazno postavilo određene zadatke. Tako se zemlja pokazuje »nesposobnom da formuliše i precizira bitne elemente vojne doktrine, za kojom se sve više oseća potreba, a naročito kada iz doktrine treba da rezultira odnos prema oblicima sudelovanja u raznim koalicijama ili tendencijama integracije«.

Pisac smatra mogućnim da Francuska stupi u red atomskih sila, jer joj to omogućuju rudna bogatstva, industrijski potencijal, obim budžeta i već postignuti

¹⁾ Pour une doctrine militaire, par le Lt. Col. Lecerf, *Forces aeriennes francaises*, februar 1956.

uspesi u izgradnji aviona sposobnih za transport nuklearnog oružja. On se istovremeno za takav razvitak i zalaže, tvrdeći da ekonomija snaga i sredstava nužno vodi prelasku na nuklearno naoružanje, neuporedivo efikasnije od klasičnog, a uz to podvlači da je klasični eksploziv za isti obim rušenja srazmerno skuplji od atomskog. Međutim, on pravilno uviđa da nuklearno oružje ipak neće moći da do kraja potisne klasično. Iako ohrabren nadom u mogućnost proizvodnje nuklearnog oružja u Francuskoj i skidanje vela tajne sa njega na međunarodnom planu, on ipak zaključuje da još nisu stvoreni svi uslovi za izgradnju temeljite vojne doktrine, ali da se u svakom slučaju ne sme ostati skrštenih ruku.

*

Ozbiljnijim od zakašnjenja u pogledu naoružanja, autor smatra nedostatak izražen u pogrešnom metodu izgradnje oficirskog kadra, tj. metodu kojim se određuje, propisuje i predaje posebno, bez ikakvog prethodnog razmatranja onoga što je opšte, zajedničko. To se ispoljava u činjenici da svaki od tri vida »brižljivo izgrađuje svoju doktrinu, određuje svoj konačni cilj, organizuje svoja sredstva i svoje komandovanje, utvrđuje svoja pravila«. Svim tim naporima nedostaje zajednička osnova, pa ih autor smatra uzaludnim (iako su u osnovi pohvalni), pošto ne idu dalje od isticanja međusobne zavisnosti vidova i pokušaja kombinacije ponekad nepomirljivih shvaćanja. Zbog pomanjkanja jedne jedinstvene vojne doktrine postoji mnoštvo različitih posebnih doktrina, ali baš radi toga i defektnih, pošto se nije polazilo od zajedničke doktrine svakog vida putem njenog paralelnog, ali uzajamno povezanog izgrađivanja. Zbog svega toga su oružane snage Francuske slične onima iz 1945. Otuda proizlazi postojanje pravog »rata pravila« koji se vodi pre svega zato da se istakne prednost ovog ili onog vida, pri čemu se zaboravlja na ono što ih povezuje, čemu služe i šta im je zajedničko. »Kao što se vidi, savremena vojna misao preživljuje žalosnu krizu«.

Pisac zatim ističe izvesnu karakteristiku »savremene« vojne misli, za kojoj ona ustvari nije savremena, zaostaje za razvitkom tehnike iako teži da joj se pri-

druži — umesto da joj počee prethodi i da joj daje opštu orijentaciju. Ovo stoga što je ta misao jednostrana, što je parališu duga i osetljiva nagadanja, cenjkanja itd., usled čega se pojavljuje tendencija da se i ta, tako nesavremena vojna misao, stopi i srodi sa jednom, manjeviše, zastarelom strategijom, umesto da ovu ruši i gradi iznova.

Reforma na području vojne misli, makako bila poželjna, nije neposredno ostvarljiva, pošto joj ni u načinu izgradnje kadrova nisu stvoreni odgovarajući uslovi, jer tu izgradnju karakteriše partikularizam. To se u izgradnji oficirskog kadra vidi u tome što oficiri vidova prolaze kroz odvojene vojne škole, izgrađuju se i specijaliziraju kao stručnjaci, a tek im se kasnije, na višem stepunju vojne karijere, daje neko opšte znanje. A tada je već kasno pošto je svaki oficir tada već ubeđen da je organizacija i doktrina njegovog vida dobro zasnovana, a te nove studije namenjene celini svode se na izučavanje velikih principa rata. Iako dosta površne, ove su studije omogućene za cilj samo malom broju oficira, dok gro kadra ostaje njima neobuhvaćen.

Ni kasniji kursevi i predavanja, posvećeni pitanjima koja se odnose na sva tri vida, kao ni združene vežbe koje imaju za cilj da krunišu zgradu izgradnje oficira, ne postižu željene rezultate. U svemu tome nema zaključaka obaveznih za sve, ili koji bi služili kao orijentacija. Umesto toga, često nastaju duge i besplodne prepirke, koje nose neprincipijelan karakter, pri čemu jedni traže »recipročne ustupke«, drugi da se prime ili odbace »izuzeci koji potvrđuju pravilo« ili nađu »nove formule kompromisa«, itd. Takve debate pisac karakteriše kao »dijalogue gluvi«, jer dok je tako, one ostaju samo trošne kombinacije koje podržavaju paralelizam doktrina. Stoga se pisac, u interesu izgradnje jedinstvene doktrine, zalaže za drugačiju postavku izgradnje kadra, počev od osnovnog vojnog školovanja do najviših vojnih studija, iznoseći pritom ove razloge:

• na svim stepenima kombinovanja već se oseća potreba za svestranije obrazovanim oficirima, u smislu poznavanja osnovnih svojstava i načina upotrebe svih vidova (i rodova);

proširenje polja dejstva svakog vida, brojnost i raznovrsnost sredstava koja danas zahtevaju bitke, bile one strategiskog, operativnog ili taktičkog značaja, zatim

međusobno prožimanje sredstava jednog vida sa drugim i razvitak vidova na račun usvajanja sredstava koja su ranije pripadala drugim, srodnim (naprimer, upotreba aviona, tenkova, nosača aviona, pešadije od strane mornarice, itd.), sve to zahteva veću koordinaciju, ako ne i integraciju dejstava, pa prema tome i odgovarajuće mere, kako na nivou štabova i komandovanja, tako i izvršilaca;

narasla je potreba da se u interesu ekonomije snaga i sredstava, kako unutar borbenih jedinica, tako i štabova, raspolaze izvesnim brojem oficira osposobljenih za organizaciju sadejstva sa drugim vidovima ili njihovim delovima ili, pak, za rad u njihovu korist. To isto zahtevaju i logističke mere, kad se radi o združenim delovima raznih vidova;

predviđa se da će atomska bitka biti odlučujuća, a to znači da je naglašena obaveza da joj se podrede sve snage i sredstva, u interesu postignuća postavljeneog cilja;

raspolaganje nuklearnim oružjem od strane vidova iziskuje koordinaciju dejstava, kao i raspodelu ciljeva, vremena i izbor načina dejstva — u interesu celine;

konvencionalna sredstva (oružje) u stanju su da na najraznovrsnije načine doprinesu uspehu atomske bitke (transport, zaštita objekata, podrška, izviđanje, obezbeđenje različitih sredstava, objekata, komunikacija, itd., zatim borba sa neprijateljem na frontu i pozadini itd.), te ni dosadašnja klasična bitka, iako bi izgledalo da će biti drugostepena, neće izgubiti u značaju, već će pružiti ne mali doprinos uspehu atomske bitke;

na bližu koordinaciju rada i sadejstvo upućuju dosadašnja iskustva iz sadejstva kopnenih i vazduhoplovnih snaga u borbi, što je izazvalo potrebu stvaranja *centara za kombinovane operacije, sekcija zajedničkih štabova, odeljenja za vezu između raznih vidova* itd. Nuklearno oružje i predviđanja razvoja atomske bitke zahtevaju nova razmatranja o taktičkim dejstvima i naročito uslovljavaju potrebu još tešnje saradnje među vidovima; najzad

bilo da se radi o operacijama na frontu, ili u pozadini (borbe sa neprijateljskim stanovništvom ili snagama ubačenim i snabdevenim vazdušnim putem), u svima njima će obavezno učestvovati delovi svih idova.

Na taj način moderni rat zahteva primene u taktici, organizaciji, u načinu izgradnje kadra i postavlja zahtev komandantima, štabovima i čitavom kadru da savršeno poznaju mogućnosti i svojstva svakog vida, da bi ih znali što bolje koristiti za postizanje zajedničkog cilja. To je moguće postići drugačijom organizacijom i opštom postavkom sistema školovanja i izgradnje kadra.

*

U svom predlogu rešenja ovog čvornog problema pisac obeležava samo opšte smernice i navodi neke osnovne principe. Pritom polazi od shvatanja da principi programa izgradnje oficira, koji bi bili u stanju da odgovore zahtevima vremena, moraju biti potpuno različiti od dosadašnjih, tj. prožeti shvatanjem da savremene oružane snage predstavljaju jedinstvenu celinu, shvatanjem koje mora biti preneseno i na plan izgradnje oficirskog sastava. Otuda izvire neke osnovne postavke kojima se moraju prožeti svi nastavni programi, na svim stepenima školovanja oficira:

izgradnja oficira svih vidova na zajedničkoj vojnoj osnovi;

u svakoj kasnijoj etapi prvo dolazi upoznavanje *opšteg*, a tek se na to nadovezuje posebno — nužno za specijalizaciju koja odgovara svakom pojedinom vidu. Jedinstvo opštevojnih i specijalnih (vidovskih) znanja postaje temelj zajedničkim koncepcijama i praksi koja iza toga sledi. Posebna znanja bi naročito došla do izražaja u rešavanju zajedničkih problema između vidova, problema koji svakodnevno nastaju i traže rešenje. Stoga bi, šema organizovane izgradnje oficira, koja ilustruje ceo zamišljeni sistem, bila ovakva:

svi bi se oficiri regrutovali na istovetan način i, kao pitomci, školovali u istim opštearmijskim školama sa istovetnim početnim programom u trajanju od nekoliko meseci do godinu dana. Na taj bi se način svaki pitomac upoznao sa vojničkim zanatom i imao mogućnost da se prema svojim sposobnostima i sklonostima opredeli za užu specijalnost, dok bi rukovodstvo imalo bolji opšti uvid u sposobnosti i naklonosti slušalaca, te bi time bilo u stanju da vrši pravilnu raspodelu i orijentaciju u daljoj izgradnji;

posle toga dolaze studije u vidovskim ratnim školama, odnosno specijalizacija;

neposredno po završetku tri ratne škole slušaoci bi opet bili okupljeni na jedan zajednički kratkotrajan staž čiji bi cilj bio da im omogući pretresanje pitanja združene upotrebe sredstava, rodova i vidova, u oblasti strategije, taktike i logistike, koristeći ranija svoja opštevojna i specijalizovana znanja;

posle ovoga, oficiri bi trebali da prođu još samo kroz *Centar za visoke vojne nauke* da bi, konačno, oni koji se istaknu, postali, kada zatreba, »generali narodne odbrane«, rukovodioci i organizatori oružanih snaga, spremni da ih organizuju i vode saobrazno zahtevima savremenog rata, na svakoj etapi razvitka.

*

Iako su piščeva razmatranja interesantna po oštrini misli, kritičkom odnosu prema sadašnjem stanju stvari, po izvesnim idejama, ipak bi mu se mogle učiniti izvesne zamerke. Naprimera, on se zadržao samo na vojnom aspektu izgradnje vojne doktrine, zapostavljajući društveno-političku stranu problema, što, istina, spada u nadležnost vlade i šefa države koji rukovode celokupnim pripremama zemlje za rat, čije je jedno od područja i priprema i upotreba oružanih snaga. Ako se to ne uzme u obzir, diskusija o

vojnoj doktrini postaje defektna i nedostaje joj širina, pošto savremeni ratovi pokreću na najveće napore sve materijalne i moralne snage jedne zemlje i veoma duboko zadiru u društvena, politička i ekonomska pitanja. A to sve pretstavlja ne samo okvir već i podlogu za izgradnju vojne doktrine. On nije dotakao ni problem upotrebe rodova i službi, jer se to pitanje ne može mimoći pri diskusiji o doktrini (srazmera, naoružanje, upotreba, itd). Njegov zahtev da se prvo promeni način i sistem izgradnje oficira — kao preduslov za izgradnju i usvajanje nove, savremenije doktrine, — nije celishodan, jer bi bilo bolje da je vojno obrazovanje i politika izgradnje oficira jedna od oblika konkretizacije već postojeće doktrine. On ne precizira ni pojam *opšteg*, zajedničkog u formiranju oficira svih vidova; obim tog *opšteg*, zadržava se na površini stvari, te data šema, iako po svojoj prostoti shvatljiva i privlačna po težnji za svestranošću, zbog nedovoljne konkretizacije zamisli ne deluje ubedljivo u pogledu mogućnosti praktičnog ostvarenja. No, čitava tema pokreće na korisna razmišljanja.

M. Č.

Major A. Dirije: PSIHOLOŠKI RAT

Pošto se tema o psihološkom ratu u poslednje vreme često tretira u savremenoj vojnoj literaturi, smatram da treba da se osvrnemo na članak pod gornjim naslovom,¹⁾ utoliko pre što je u preglednoj formi zahvatio problematiku psihološkog rata, ilustrujući je brojnim primerima.

Psihološki rat, kao jedna od četiri forme ratovanja (pored oružanog, ekonomskog i diplomatskog), ima za cilj da »uništi volju za otporom kod neprijatelja, koji se sastoji jednim delom od armije a drugim od stanovništva«. Određujući cilj psihološkog rata autor kaže: »Pošto volja za otporom nije ništa drugo nego izvesno psihičko stanje, psihološki rat se mora upotrebiti za promenu tog stanja kod neprijatelja, kako bi napustio svoju odluku

i shvatio neminovnost svog poraza. Radi se, dakle, na prvom mestu o tome da se potkopa moral stanovništva, ubeđujući ga da je njegova stvar loša i beznađna i dokazujući mu da je u njegovom sopstvenom interesu da se preda. Pošto se danas rat ne ograničava samo na vojne snage, on pogađa čitavu naciju, koja je kao masa pristupačnija i osetljivija na sve psihološke akcije.«

Svaki psihološki rat nastoji da poremeti psihičku ravnotežu protivničke armije i stanovništva, čime se ustvari slabi njihova volja za otporom i stvara demoralizacija. U tom smislu autor ukazuje na deset glavnih uzroka, koji poremećuju psihičku ravnotežu i slabe volju za otporom jedne armije ili jednog naroda, zahvatajući ih pojedinačno ili grupno:

1. Stalna pretnja ličnoj bezbednosti, 2. Pretnja bezbednosti rodbine, 3. Preterano smanjenje i nedovoljnost ishrane, 4. Strah da se ne izgubi novac, služba ili privatna

¹⁾ Major Hon. A. Durieux: *La Guerre psychologique, L'Armée — La Nation*, jun 1956.

svojina, 5. Lišavanje seksualnog zadovoljenja, 6. Ograničenje slobode kretanja, 7. Prišilna pasivnost ili usamljenost, 8. Izloženost porugama ili preziru, 9. Nesigurnost u pogledu svoje zemlje ili svoje stranke, 10. Prikrivene i nepoštene namere u odlukama vlasti.

U vezi sa ovim uzrocima mogu se odrediti zadaci psihološkog rata i izraditi program koji redovno ima sledeće tri faze:

1. Demoralisati neprijatelja zamarajući ga ratom, 2. Usmeriti malodušnost i razočaranje u bezbednost, ubeđujući neprijatelja u beskorisnost njegovih žrtava, nemogućnost njegove pobede, nepravедnost njegove stvari i neiskrenost njegovih rukovodilaca i 3. Obećati poboljšanje stanja nudeći zarobljenicima dobru hranu, udobnost i razuman mir. Redosled ovih faza nije obavezan, iako je ovakav logičniji i efikasniji.

Kada govori o propagandi, autor je u jednom slučaju određuje kao sredstvo psihološkog rata, a u drugom je identifikuje sa psihološkim ratom: »Sredstva psihološkog rata isto su što i sredstva propagande«. Prema tome, propaganda je u jednom slučaju sredstvo, a u drugom ona, kao nešto više, ima svoja sredstva. Iz toga nam nije jasno da li je propaganda sredstvo ili nije, i u kakvom je odnosu (ako se može postavljati neki odnos) prema psihološkom ratu. Očevidno je da se tu radi o jednoj formalno-logičnoj nejasnoći. Međutim, smatram da je u eri sveobuhvatnih ratova sasvim ispravno propagandu identifikovati sadržajno i formalno sa psihološkim ratom, ili kao što kaže D. Lerner: »Psihološki rat je novo ime za propagandu.«²⁾ Najzad, i sam autor je na jednom mestu tako svrstao propagandu (»Ustvari, psihološki rat se izjednačuje sa propagandom...») pa nas utoliko više čudi što je napravio zbrku u objašnjavanju sredstava psihološkog rata (odnosno propagande) i što je u svom članku nedosledan ovom ispravnom stavu, kad govori o propagandi kao nekoj posebnoj pojavi koja ima veze sa psihološkim ratom a nije psihološki rat.

Bez obzira na tu formalno-logičnu nejasnoću ipak moramo priznati da je autor dobro klasifikovao i objasnio sredstva

psihološkog rata, (koja su ustvari i sredstva propagande):

1. Govorna sredstva: glasine (rumor), radio i glasnogovornici, 2. Pisana sredstva: dnevnici, brošure i leci, 3. Ilustrovana i vizuelna sredstva: plakati, izložbe, filmovi i pozorišne predstave, 4. Materijalna sredstva: puštanje padobranom proizvoda i predmeta koji su kod neprijatelja strogo racionalni.

Među govornim sredstvima su glasine (rumor) najopasnije, ako ne i najefikasnije oružje crne propagande (falsifikovane propagande) kojih je izvor prikriiven). Besumnje je da su u mnogim slučajevima glasine isto tako oružje i neprijatelja. Često ih on stvara istovremeno na više strana da bi se verovalo u njihovu istinitost i da bi se sprečilo otkrivanje izvora. One imaju glavni cilj da podriju moral, stvarajući nepoverenje i razmirice među saveznicima. Glasine služe i za dobijanje istinitih podataka, zato što izazivaju zvaničnu i verodostojnu ispravku od strane protivnika. Sem toga, one se koriste i u cilju prikriivanja istine i obmanjivanja obaveštajne službe neprijatelja.

Radio je idealno sredstvo za približavanje masama, da bi se doprlo u sve krajeve i do svakog čoveka. Svojom upornošću i stalnim ponavljanjem spiker preko radiotalasa stvara pogodnu atmosferu za postepeno psihološko opčinjavanje neprijatelja, za dejstvo koje se razvija po brižljivo utvrđenom planu.

Glasnogovornici su prvi put upotrebljeni u toku građanskog rata u Španiji. Nemci su ovo sredstvo ponovo upotrebili 1939 obračunajući se vojnicima Mažinovljeve linije. Docnije su se koristili glasnogovornici montirani na avionima, brzim izviđačkim brodovima, džipovima ili tenkovima. Oni su korišćeni uglavnom za potsticanje pojedinaca ili jedinica na predaju.

Ovim govornim sredstvima može se dodati i delovanje propagatora, koje se izražava bilo u obliku privatnog razgovora između rođaka i prijatelja, između radnika iste radionice, između članova jednog kluba, bilo u obliku intervjua, neke dostave, govora pred ograničenim auditorijumom ili masom.

Među pisanim sredstvima štampa zauzima važno mesto u životu čoveka. Čovek uvek rezonuje onako kako ga na to navodi njegov list, a često toga nije ni svestan. Naime, svaki list ima neku ten-

²⁾ Vidi članak »Psihološki rat«, *Vojno delo*, br. 4—5, 1956.

denciju, neki cilj zbog kojeg se podešavaju i tumače novosti. Zbog toga su se u mnogim slučajevima, uglavnom za vreme Drugog svetskog rata, dve zaraćene strane koristile rasturanjem štampe podražavajući format, način, izražavanje i ton protivničkih listova.

Međutim, od svih štampanih sredstava upotreba letaka je bila najviše rasprostranjena na svim frontovima i njima su se koristile sve zaraćene strane u svim delovima sveta. Obično su leći slati neprijatelju pomoću artiljerije i avijacije. Zadaci letaka su isti kao i zadaci opšte propagande. Ali većina letaka je imala za cilj da nagovori neprijateljske jedinice na predaju. U tom cilju se u lećima često isticao dobar život zarobljenika, udobnost i olakšice koje su im davane. Ponekad se isticao bezbrižan život u pozadini, za razliku od opasnosti na frontu.

Među vizuelnim sredstvima film je veoma efikasno sredstvo propagande. Pošto je postao potreba masa, on je u mogućnosti da pomoću vizuelne i auditivne pažnje učini jak utisak. Pored toga, umetnički izraz u obliku plakata, crteža, karikature, izložbi i pozorišnih predstava može biti efikasno sredstvo propagande.

Već je napomenuto da i materijalna sredstva mogu biti sredstva propagande. Saveznici su za vreme poslednjeg rata, u nameri da pokažu svoje bogatstvo, padobranima bacali u neprijateljske zemlje predmete ili proizvode koji su bili strogo racionirani: sapun, čokoladu, šibice, itd. Čak su padobranima bacane snabdevačke karte, koje su u jednom trenutku izazvale nered u nemačkoj službi snabdevanja.

Međutim, nije dovoljno posedovati sredstva propagande a ne umeti ih pametno upotrebiti. Treba ih podesiti prema ciljevima kojima se teži, uskladiti ih u njihovom povezanom dejstvu i detaljno ih planirati tako da ona dejstvuju kao savršen mehanizam u kome svaki točak doprinosi jedinstvenom ostvarenju. Dakle, radi se o vođenju psihološkog rata po izvesnim principima. Autor ukazuje na to da je još francuski psiholog Gistav Lebon u svojoj »Psihologiji masa« tvrdio da neka ideja ne može biti propagirana ako nije podvrgnuta ovim trima glavnim uslovima: tvrdjenju, ponavljanju i ubeđivanju. Ruski fiziolog Ivan P. Pavlov na sličan način je izazivao uslovne reflekse. Naravno, stručnjaci za psihološki rat nisu zanemarili ove pouke. Isto tako oni su zasni-

vali svoje akcije na izvesnim principima koji inače proizilaze iz ranijih istorijskih iskustava. Ovi su principi ponovo uzeti u obzir, analiziraju se i tumače u savremenoj literaturi psihološkog rata.

Gotovo se svi psiholozi i propagandisti slažu u tvrđenju da je istina najbolja propaganda. S jedne strane u interesu je da se ne bude uhvaćen u laži, a sa druge, treba pokazati da protivnik nije rekao pravu istinu i iznoseći je, zadobiće se poverenje. Međutim, nikad se u propagandi ne iznosi gola istina, već ona mora biti podrobno objašnjena, pošto od objašnjenja zavisi i sam efekat propagande.

Važno je dobro poznavati masu na koju se želi propagandom delovati. Da bi propaganda uspešno delovala na masu, potrebno je voditi računa o njenom prethodnom držanju i ponašanju, kako reaguje na izvesne podražaje i kakve su njene želje i motivi. Tada će propaganda moći dovesti masu do toga da ona nesvesno prihvati držanje koje se želi. »Masa, kaže autor, to je pravo polje delovanja propagande. Bilo da je slučajno nastala usled nekih vremenskih ili mesnih okolnosti, ili kao dobrovoljni skup pojedinaca sa zajedničkom ideologijom, bilo, najzad, da je ujedinjena pod jednim sličnim uticajem — naprimer, kao što su čitaoci jednog istog lista — masa se pušta da bude slepo vođena, kako je o tome pisao Gistov Lebon...«

Danas su metodi rukovođenja psihološkim ratom toliko komplikovani da bezuslovno zahtevaju specijalnu organizaciju sa kvalifikovanim osobljem. Stručnjak za psihološki rat rezultat je jedne intenzivne nove obuke koja je od neocenjive koristi u vojnoj organizaciji. U vezi s tim autor kaže: »Idealni oficir psihološkog rata trebalo bi da bude diplomata, istoričar, književnik, političar, stručnjak za oglašavanje, strateg-vojnici i akademski psiholog«. »Odeljenje za psihološki rat (*Psychological Warfare Division*), koje su imali Saveznici u toku Drugog svetskog rata, angažovalo je 4.600 ljudi, što oficira što civila, ali uglavnom različitih stručnjaka — počev od običnih oglasnih trgovačkih putnika do univerzitetских profesora. Za vreme Korejskog rata osoblju koje je bilo angažovano u sekcijama psihološkog rata (G-3), data je specijalna obuka u opštevojnoj školi u Fort Rajliju. Svake godine radile su tu klase od kojih je svaka ospo-

sobljavala 24 oficira za psihološki rat. Drugi jedan kurs od tri nedelje bio je određen za oficire Generalštaba.

U zaključku svog članka autor govori o značaju psihološkog rata kao veoma efikasnog oružja sveobuhvatnog rata: »Dok oružani rat ide za tim da uništi borbeni potencijal protivnika, dok ekonomski rat ima za cilj da ga liši borbenih sredstava, psihološki rat, upravljen protiv celog naroda, ima za cilj da prisili neprijatelja na predaju, podrivajući moral vojnika i naroda u pozadini, ubeđujući ih kako njihova stvar nije pravedna, kao ni objašnjenja koja im daju njihovi rukovodioci. On je

utoliko strašniji što se sredstva kojima on deluje ne zasnivaju na snazi, na materijalnoj i fizičkoj brutalnosti, već deluje podmuklo na psihu ljudi. Psihološki rat je postao neminovna stvar. U budućem ratu on će biti još intenzivniji i savršeni. Ništa neće izbeći njegovoj demoralizatorskoj akciji ako se ne upoznaju njegove osobine, sredstva i način upotrebe. Psihološki rat je jedno moralno iskušenje. Svaki narod koji uspe da zaštiti svoj moral ima najbolje garancije za pobedu, opstanak i slobodu.«

S. C.

Kamij Ružeron: USPON I PAD TAKTIČKE AVIJACIJE

U svom članku pod gornjim naslovom,¹⁾ poznati francuski vojni pisac i teoretičar Ružeron iznosi svoja gledišta o ulazi i značaju savremene taktičke avijacije. On na interesantan i dokumentovan način daje celinu razvoja i problematike sadašnje i buduće uloge i značaja taktičke avijacije, kroz njenu evoluciju savremenih dostignuća na polju nuklearnog i termonuklearnog oružja, kroz primere Koreje i Indokine, mišljenja vojnih stručnjaka i iskustva sa poslednjih velikih manevara. Time je upotrebio svoja razmatranja o istim problemima iz 1953 godine.²⁾

*

U uvodnom delu konstatuje se da ni taktička avijacija, kao i nijedan rod oružanih snaga, ne može izbeći opšte važeće pravilo po kome se taktika menja svakih 10 godina. Taktička avijacija je u Drugom svetskom ratu i kasnije pružila veoma jaku neposrednu i posrednu podršku jedinicama KoV, ali u Koreji ipak nije mogla da donese odluku ni u Indokini da spreči poraz onih koji su njome raspolagali. Zato se nužno nameće potreba stalnog praćenja uzroka i posledica uspona i padova uloge i značaja taktičke avijacije. Zahvaljujući razvoju taktičkog nuklearnog oružja čija se upotreba više ne osporava, taktičkoj avijaciji je ponovo obe-

zbeđena prvoklasna uloga u savremenom ratu.

Opadanje značaja taktičke avijacije: Koreja i Indokina. Nijedno oružje nije toliko uticalo na ishod Drugog svetskog rata niti je zabeležilo uspeh kao taktička avijacija. Događaji koji su se odigrali u Koreji u junu i julu 1950 potvrdili su pouke iz Drugog svetskog rata. Naime, posle povlačenja Južnokorejske armije, američka taktička avijacija, iako malobrojna, zaustavila je protivničke tenkove i uspešno zamenila artiljeriju u direktnoj vazdušnoj podršci. Kad je prošla kriza i uspostavljen solidan front pred Pusanom, general Makartur je počeo da razmišlja o upotrebi taktičke avijacije za posrednu podršku. Uspostavljanjem vazdušnog baraža u visini Seula (duž celog poluostrva), u vidu posredne podrške, onemogućeno je svako prebacivanje trupa i materijala na jug.

Posredna podrška taktičke avijacije u ovoj fazi Korejskog rata imala je pun uspeh tako da se Severnokorejska armija, koja je za tri meseca uspela da sa 38 paralele izbije pred Pusan, za kratko vreme (zbog opasnog dejstva avijacije) pretvorila u pojedine partizanske odrede. Normalno snabdevanje Severnokorejske armije autokolonomama svedeno je na volovska kola i ručna vozila, nosačke kolone i na pojedinačno prenošenje od strane celokupnog stanovništva.

Nijedna avijacija nije tako uspešno izvela »zaokružavanje« kao američki avioni u toku nekoliko nedelja pre iskrcavanja kod Inčona. Tada je avijacija, kao i pri

¹⁾ Les hauts et les bas de l'aviation tactique, par Camille Rougeron, *Revue de Défense Nationale*, jun 1956.

²⁾ *Vojno delo*, br. 5/53 — prikaz: Opadanje značaja taktičke avijacije — Le Déclin de l'aviation tactique, *Revue de Défense Nationale*, januar 1953.

sprečavanju akcija i ugušivanju ofanzive na skraćenom frontu, gde se uspeh nije mogao ostvariti ranije utvrđenom taktikom, odigrala glavnu ulogu.

U ofanzivi posle iskrcavanja kod Inčona kojom su severnokorejske snage odbacene na reku Jalu, taktička avijacija je otvorila put kopnenim snagama.

Iznoseći prednje i analizirajući činjenice koje su dovele do tako nagle promene od uspeha ka neuspehu čitave jedne armije, pisac se pita šta se ustvari dogodilo i odgovara da je Kinesko-severnokorejska armija — s obzirom na vazдушnu opasnost — jednostavno prilagodila svoje naoružanje postojećim uslovima, odbacujući tenkove i artiljeriju. U tom prilagođavanju otkrivaju se uzroci neefikasnosti taktičke avijacije i u neposrednoj i u posrednoj podršci.

Novembar 1950 ne bi pretstavljao iznenađenje da se dva meseca ranije u Tonkinu bolje shvatio neuspeh taktičke avijacije u Koreji protiv armije vrlo sličnog sastava. Isti bacači koji su doneli uspehe Kinesko-korejskoj armiji u novembru, u pokretnom ratu, izazvali su u septembru pad utvrđenih položaja tonkinske granične linije. Taktička avijacija je u tim uslovima postala, dakle, neefikasna, čime se manifestovao i sam pad njene uloge i značaja.

Međutim, taktička avijacija se i u Koreji i u Tonkinu brzo povratila od prvog iznenađenja, pokušavajući da se prilagodi novostvorenoj situaciji i prema njoj menja svoju taktiku. Od januara do maja 1951 ona nanosi Kinesko-korejskoj armiji sve veće i veće gubitke. To poboljšanje njene efikasnosti uslovili su razvoj i usavršavanje naoružanja, pre svega avionska bomba sa blizinskim upaljačem; zatim, poboljšana tačnost pogađanja i masovnija danonoćna borbeno dejstva avijacije. No, i ovaj ponovni uspeh taktičke avijacije nije trajao dugo. Kinesko-korejska armija, lišena svoje avijacije, prilagodila se još jednom vazdušnoj opasnosti. Pokretnom ratu usledio je poziciski, uz veštu primenu fortifikacije i maskiranja, tako da se Kinesko-korejska armija uspešno suprotstavila ne samo opasnosti avijacije već i neprijateljske artiljerije.

Ponovni neuspeh neposredne vazdušne podrške tražio je rešenje u posrednoj vazdušnoj podršci koja počinje krajem avgusta 1951 u operaciji *Strangle*. Međutim, svi naponi da se vrate uloga i značaj tak-

tičkoj avijaciji ostaju bez vidnih rezultata. Kinesko-korejska armija je uspešla da se održi, popunjava i snabdeva pod dejstvom avijacije na način za koji nema primera ni u jednom od dva svetska rata. General Ridžvej je u vezi s tim izjavio: »Stalna vazдушna prevlast na frontu i u neposrednoj pozadini, kao ni operacija *Strangle* na udaljenim komunikacijama, nisu sprečile oporavak neprijatelja«.

U pogledu efikasnosti taktičke avijacije u Indokini pisac ističe da se prvi uspešni vazdušne podrške na bojištu Tonkina i u Laosu nisu ponovili, a da kod Dijen-Bijen-Fua taktička avijacija nije mogla da zaštiti braniocima koje je toliko puta zaštitila na utvrđenim položajima Delte i porovovima kod Na-Sana. Savršenstvo ukopavanja i maskiranja osudilo je na propast svaki pokušaj neposredne vazdušne podrške.

Popravljanje situacije: taktička nuklearna oružja. Jasno je da zemlje koje su računale na to da svojom vazdušnom nadmoćnošću kompenziraju inferiornost svojih ljudskih efektivna, nisu mogle trpeti ovako nastalu situaciju. Razvoj nuklearnog i termonuklearnog oružja pomogao im je da situaciju poprave.

Već 1951, Gordon E. Din, predsednik Komisije za atomsku energiju, prilikom traženja kredita od američkog Kongresa, izjavio je: »Mi moramo prestati da mislimo o atomskom ratu kao džinovskim eksplozijama koje će pretvarati u prah i pepeo ogromne gradove i njihovo stanovništvo... Mi danas usavršavamo oružja koja će moći da se koriste na bojištu — artiljerskim projektilima, teledirigovanim projektilima, torpedima, upaljačima avionskih bombi za taktičku avijaciju, itd.; ona su isto toliko raznovrsna kao i konvencionalna oružja. Imaćemo ih za sve prilike, velika za velike i mala za male ciljeve«.

Iz prednjeg citata i iz krajnjeg neuspeha konvencionalnog oružja u Koreji — gde ono nije moglo da odluči ishod rata, a isto tako i iz Indokine — gde je čak i nosilac teškog naoružanja morao da napusti bitku — može se stvoriti zaključak o potrebi usvajanja nove koncepcije, tj. nove doktrine prema kojoj je taktička upotreba nuklearnog oružja potisnula u pozadinu njegovu strategisku ulogu. Međutim, pisac iznosi i drugu stranu u vezi sa poznatim »Nju lukom«, citirajući Dalsove izjave iz januara 1954 (podršku je dobio od predsed-

nika Ajzenhauera), kao i protivljenje generala Ridžveja i Grintera, kako bi kroz tu borbu prikazao evoluciju razvoja i popravljajući situacije taktičke avijacije u vezi sa taktičkim nuklearnim i termonuklearnim oružjem.

U daljim izlaganjima pisac svestrano razmatra poslednje velike manevre *Battle Royal* iz 1954 i *Sagebrush* iz 1955, kao jedina iskustva u vezi sa novom ulogom taktičke avijacije snabdevene nuklearnim oružjem kojima se raspolaže i koja su, po njegovom mišljenju, povratila i obnovila značaj i važnost taktičke avijacije.

Evolucija doktrine. Razvoj savremenog nuklearnog oružja i promene u vezi s njim (povećanje vatrene moći) potpuno su izmenili i samu doktrinu njegove upotrebe. Tako, zadobijanje vazdušne prevlasti, iscrpljivanje neprijatelja posrednom vazdušnom podrškom i, najzad, uništavanje neprijateljskih trupa neposrednom vazdušnom podrškom na bojištu, koji su do 1950 predstavljali tri sukcesivne faze vazdušne intervencije u korist kopnenih snaga, danas ostaju samo kao deo teorije ranije doktrine.

Isticanje vazdušne prevlasti sa eliminisanjem ili neutralisanjem neprijateljske avijacije u cilju sprovođenja planiranih operacija, kao prve faze borbenih dejstava avijacije, nedovoljno je opravdano, jer se već u korejskom ratu pokazalo nesigurnim. Vazdušna prevlast je, u uslovima gde se 200 aviona *Sabre* suprotstavljalo 1.000 *Mig*-ova, izgubila svoj bitni karakter koji se sastojao u tome da treba da obezbedi prolaz drugim avionima koji sa svoje strane nisu raspolagali tom nadmoćnošću u vazdušnoj borbi. Tako su se, naprimer, supertvrđave morale da povuku sa udaljenih zadataka u blizini r. Jalu i da se upotrebe za druge zadatke u blizini fronta, gde ih nisu napadali neprijateljski lovci.

Ogromno povećanje udarne i vatrene moći aviona (sa upotrebom atomske bombe) smanjiće potrebu za ranijim velikim, u isto vreme osetljivim, formacijama koje su se pojavljivale iznad cilja. Usamljeni avioni sa nuklearnim oružjima moći će, kao što se to pokazalo na pomenutim manevrima, da u brižućem letu prodru po nekoliko hiljada kilometara do ciljeva u neprijateljskoj pozadini. Protiv aviona u ovakvom letu radari, lovci-presretači, pa čak i upotreba projektila *zemlja-vazduh* neefikasni su. Iz navedenih razloga prevlast u vazduhu je manje zna-

čajna, tako da nije daleko vreme kada će taj termin izgubiti svoja bitna svojstva u klasičnom smislu.

Prilikom posredne podrške iz vazduha i operacija daljnog presretanja treba koristiti ostvarenu vazdušnu prevlast i presecanjem komunikacija i izolovanjem aktivnih sektora fronta slabiti neprijatelja toliko da ne može pružiti uspešan i efikasan otpor.

Neosporni uspeh ovog okružavanja u Normandiji 1944 ili Ruru 1945 može se objasniti odsustvom reaganja Nemačke armije pred pojačanom vazdušnom opasnošću. Ali, za razliku od Nemaca, Kinesko-korejska i Vijetminska komanda su krajem 1950 prilagodile sastav svojih armija i logistiku svojoj vazdušnoj inferiornosti. S obzirom na mogućnost upotrebe nuklearnog oružja od strane avijacije u toku posredne podrške, situacija kopnenog borca može se iz osnova ponovo promeniti i pitanje je da li će on, sveden na minimum individualnog i zajedničkog naružanja, moći da se kreće u zonama zasejanim levkovima sa radioaktivnim zračenjem. Ovo bi značilo da nuklearno oružje vraća poljuljani značaj posredne podrške iz vazduha.

Neposredna podrška iz vazduha. Kad je neprijatelj iscrpen prekidom veza i komunikacija sa pozadinom, onda neposredna podrška treba da doprinese njegovom uništenju. Međutim, kao što su kinesko-korejske i vijetminske snage, u pogledu posredne podrške, sastav svojih borbenih jedinica i svoje logističke metode prilagodile opasnosti od taktičke avijacije, one su isto tako postupile i u pogledu suprotstavljanja neprijateljskoj neposrednoj podršci iz vazduha, što je dovelo do sličnih neuspeha taktičke avijacije. U ovom slučaju poljska fortifikacija je odigrala odlučnu ulogu, mada se teško prihvata postavka da se primenom poljske fortifikacije može odupreti udarcima jedne avijacije pod kojima su počev od 1939 do 1945 padala najmodernija postrojenja stalne fortifikacije.

Neuspeh aviona pred improviziranom fortifikacijom nije ništa čudnovato, pošto su već u početku Drugog svetskog rata rovovi Moskve i Staljingrada, kao i podrumi Kasina, uspešno protivstali napadima tenkova, teške artiljerije i bombardovanja iz vazduha pa je, prema tome, pojačana otpornost poljske fortifikacije — u čiju je izgradnju do savršenstva uneta

stvaralačka moć mašte izgradnje i maskiranja, kao i ogromna ljudska snaga — mogla postići iste rezultate.

U daljem razmatranju, kroz analizu iskustava o dejstvu atomske bombe na Hirošimu, visinskoj i površinskoj eksploziji, pisac zaključuje da će se fortifikacija i u budućnosti efikasno suprotstaviti nuklearnom oružju, a da će problem zauzimanja i odbrane položaja pod dejstvom nuklearnog oružja biti podjednak za oba protivnika. Često će odlučivati bliska borba ručne bombe i noža — na bokovima atomskih levaka, kojju će voditi snage dovede-

ne na ta mesta helikopterima. Doktrina se mora prilagodavati evoluciji materijala i oružja, a iz celine zbivanja posle Drugog svetskog rata mogu se izvući dva bitna momenta: usavršavanje materijala koje je zamenilo spori avion brzim, i razvoj dirigovanih projektila koji se sve teže mogu presretati. Ovo usavršavanje stavilo je svakom protivniku na raspolaganje mogućnost raznovrsnog masovnog razaranja, a i jedan i drugi momenat garantuju defanzivi pojačane mogućnosti — bez obzira na disproporciju snaga i materijala.

S. B.

Major Alfred Klement: SAVREMENA ARTILJERIJA¹⁾

U članku pod gornjim naslovom se na interesantan i prilično dokumentovan način razmatraju promene i usavršavanja koji se moraju sprovesti kod artiljerije, ako se želi da ona uvek i u potpunosti odgovori svojoj ulozi u savremenoj borbi.

Izgled bojišta budućnosti zavisice od *poluprečnika dejstva* atomskog oružja (naprimer, kod atomske bombe od 20 KT on iznosi oko 3.000 m za nezaklonjene trupe, a oko 1.600 m za jedinice u objektima poljske fortifikacije) i *zone sigurnosti* za svoje trupe (sada je oko 700-1.500 m, a ima tendenciju stalnog smanjivanja). Dejstvu atomskog oružja mnogo su više izložene artiljerija, rezerve, štabovi i pozadinski delovi nego trupe na frontu. Posle atomskog napada, na trupe na frontu se survava najžešći napad svih klasičnih borbenih sredstava, a baš tada treba sopstvena artiljerija da im osigura zaštitu.

Prema načinu upotrebe atomskog naoružanja, bojište se po dubini deli na tri zone:

Zona fronta (dubine 500—2.000 m) u kojoj konvencionalno oružje dolazi do jačeg izražaja od atomskog koje uglavnom obuhvata samo svojim periferiskim dejstvima.

U atomskoj zoni (dubine 10-12 km) u potpunosti se osećaju sve tri vrste dejstva atomskih eksplozija (toplotno, udarno i radioaktivno).

U udaljenoj zoni može se očekivati *samo pojedinačno* atomsko dejstvo protiv naročito važnih ciljeva.

Gro artiljerijskih vatrenih položaja, po sadašnjim normama, nalazi se u atomskoj zoni. Prema američkim predviđanjima, jedna atomska bomba, netačno bačena na diviziju današnjeg sastava, razvijenu za napad, nanela bi oko 75% gubitaka artiljeriji, a samo 15% ostalim divizijskim delovima. Za sličan efekat u odbrani bile bi potrebne dve atomske bombe. Englezi smatraju da korpus za borbu treba da raspolaže sa 6 atomskih topovskih zrna, koja spadaju u taktičko-nuklearno naoružanje.

Sve to bezuslovno zahteva da se u organizaciji, komandovanju, načinu upotrebe, izvršenju gađanja i snabdevanju artiljerije sprovedu korenite reforme, ako se želi da ona prođe sa što manje gubitaka u eventualnom atomskom ratu koji imperativno nameće što veću rastresitost svih borbenih poredaka. Dosadašnji principi upotrebe artiljerije mogu se dozvoliti samo pri napadu na neprijatelja koji ne raspolaže nuklearnim oružjem.

Da bi artiljerija mogla da podrži i zaštiti svoju pešadiju u svim prilikama, neophodno je da se što veći broj njenih *vatrenih položaja* po mogućstvu izvuče iz opasne atomske zone i celishodno se ešelonira po frontu i dubini kroz sve tri zone. Potrebna rastresitost kod artiljerije, koja bezuslovno mora i dalje da ostane u atomskoj zoni, postiže se međusobnim udaljavanjem njenih vatrenih položaja i do 3.000 m. Isturanjem vatrenih položaja u zonu fronta neminovno se dolazi do pre-

¹⁾ Neuzzeitliche Artillerie — Major a. D. Alfred Clement — *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, maj 1956.

trpanosti artiljerije i teškog pešadiskog naoružanja. Zato se mora odstupati od dosadašnjeg pravilskog rasporeda oruđa te ih treba raspoređivati na međusobnim udaljenjima i od po nekoliko stotina metara. Ovo omogućuje da se za svako oruđe izabere najpovoljniji vatreni položaj. Tada bi VP velikih baterija (od po 3 voda po 5—7 oruđa), za čije se formiranje i uvođenje pisac naročito zalaže, imali oblik razvučenog i spljoštenog slova *n* (na čijem bi se svakom pojedinom kraku nalazio po jedan vod) i protezali bi se po frontu i do 3.000 m. Solidno utvrđivanje VP svakog pojedinačnog topa i izrada dovoljnog broja rezervnih položaja omogućili bi vrlo elastičnu upotrebu ovakvih jedinica. Zato bi bilo neophodno da sva oruđa budu *samohodna*, kako bi mogla brzo da vrše promenu položaja. Maskiranju i izradi lažnih VP treba i u ovim uslovima pokloniti veliku pažnju. U *udaljenoj zoni* bi trebalo da se nalaze dalekometna oruđa sa zadatkom da posle neprijateljskog atomskog napada dejstvuju odgovarajućom zaprečnom vatrom ispred zone fronta — na najverovatnijim pravcima neprijateljskog nadiranja.

Pošto će zona fronta posle atomskog dejstva biti izložena i neprijateljskom konvencionalnom napadu, to artiljerija, pored ostalih zadataka, mora najenergичnije da učestvuje i u *protivtenkovskoj odbrani*. Savremeni rat neophodno zahteva da artiljerija uvek bude spremna i za *blisku borbu*, radi čega treba njenu poslugu za to blagovremeno opremiti i obučiti. Artiljerici će se često boriti kao pešaci, a naročito u onim slučajevima kada im oruđa budu uništena i kada se neprijatelj pojavi u blizini njihovih VP. Pri svemu ovome na bojištu treba naročitu pažnju obratiti na t. zv. *vakume* (opustošene zemljišne oteke posle atomskih eksplozija), koje će neprijatelj najradije i najverovatnije koristiti za uspešno sprovođenje svojih napada i proboja.

Kao efikasnu meru za celishodnu upotrebu savremene artiljerije treba smatrati i obrazovanje *artiljerijske rezerve*. Nju bi obrazovale:

— baterije i pojedina oruđa u *atomskoj i udaljenoj zoni* predviđena za dejstva iz zaseda;

— artiljerijske jedinice u *udaljenoj zoni* spremne da vatrom i pokretom ojačaju dejstvo artiljerije u *atomskoj zoni* i

— rezervno artiljerisko ljudstvo u

udaljenoj zoni, u oklopljenim transporterima, sa zadatkom da ojača posluge onih baterija u atomskoj zoni koje budu pretrpele velike gubitke u ljudstvu, ali su im oruđa ostala još upotrebljiva.

Pri ulazu artiljerijskih delova iz *udaljene u atomsku zonu*, ABH trupe treba da im pruže svu potrebnu pomoć.

U ovakvim prilikama artiljerijom mogu da komanduju samo starešine visokog morala, spreme i inicijative, a i njihovo ljudstvo treba da se odlikuje sličnim kvalitetima. To naročito dolazi do izražaja pri zadržavanju i odbijanju neprijateljskih napada po dubini. Za sve ovo vreme uglavnom se može koristiti radioveza, a žičana sredstva samo izuzetno (na kraćim ostojanjima i kada se duže zadržava na mestu). Zbog velike zasićenosti bojišta i rasplinitosti borbenog poretka potrebno je pokloniti veliku pažnju izviđanju i osmatranju. Zato artiljeriska avijacija treba da bude u sastavu artiljerije, a njeni izviđači da budu artiljerijski oficiri.

U pogledu naoružanja treba težiti da ono bude što jednoobraznije. S obzirom na zadatke i duboko ešeloni-ranje, potrebno je da artiljerija raspolaže poljskim haubicama od oko 100 i 150 mm i topovima od oko 120 mm; naravno, svi oni treba da budu samohodni. Dalje, neophodne su brdske haubice za brdske jedinice i teški topovi i merzeri za specijalne zadatke. Vrlo je korisno da sama posluga bude osposobljena za zamenjivnije oštećenih delova. Zato je neophodno da lafeti budu odvojeni od trzajućeg sistema (cev-kolevka) jer tada mogu, pored svog osnovnog zadatka, samostalno da se koriste i za prevoz ljudstva i municije — kao formacijska transportna sredstva. Pored toga, svaka baterija treba obavezno da ima i po jedan buldožer, zbog obimnih terenskih i fortifikacijskih radova.

Formacija jedinica većih od divizionu već izlazi iz okvira čisto artiljerijskih problema i pretstavlja za svaku armiju pitanje od opštevojnog značaja.

Štednja je municije kod moderne artiljerije je neophodna mera, naročito zbog toga što velika pokretljivost savremenih borbenih dejstava traži utrošak ogromnih količina pogonskog goriva, a svaki ušteđeni metak pretstavlja doturenih više litara ovih potreba.

Pitanje vatrene jedinice u ovakvim uslovima je od prvorazrednog

značaja. S obzirom na veliku rastresitost vatrenih položaja po frontu i dubini, kao i elastičnost i žilavost savremene borbe, izgleda da su dosadašnji divizionii kao vatrene jedinice prevaziđeni, jer njihovi komandanti ne mogu uspešno da komanduju svojim potčinjenim jedinicama rasturenim na tako velikim prostorijama. Najbolje rešenje za ovo je pretvaranje dosadašnjih divizionia u *velike baterije*, od čega je korist višestruka; ista vatrena moć a znatno manja jedinica, veća pokretljivost, ušteda u ljudstvu i uprošćenije snabdevanje. Pri tome je sam naziv sporedan, a glavno je objedinjavanje.

Jedna tako predložena velika baterija sastojala bi se od 1 izviđačke (komandne) baterije, 2 baterije sa oruđima i 3 snabdevačke baterije. Ovakvom podelom se znatno olakšavaju obuka, borbena upotreba i snabdevanje novoformirane jedinice.

U 1 bateriji bi bili prikupljeni svi izviđački i osmatrački organi, koji formiraju glavnu komandantovu — komandirovu osmatračnicu i potreban broj pomoćnih osmatračnica. Pored toga, ona bi imala i svoje specijalno merničko odeljenje.

2 baterija bi se sastojala od vodova odgovarajućih oruđa, računskog i svog merničkog odeljenja. Da bi osnovna oruđa (kao srednja u vodovima) bila upravljena na sredine ciljeva, preporučljivo je da vodovi budu sastavljeni od neparnog (5 ili 7), a ne kao dosada od parnog broja oruđa (4 ili 6). Time bi bilo znatno olakšano

gađanje (naročito obrazovanje raznih vrsta snopova) i osmatranje.

3 baterija bi obuhvatila sve dosadašnje divizionijske organe, ustanove i radionice za snabdevanje, održavanje u ispravnom stanju i opravke opreme i materijala.

Kod obuke ljudstva treba potpuno suzbiti sve predrasude i bojazan o fantastičnoj moći i preteranoj opasnosti od dejstva atomskog oružja. Vojnike treba ubediti da mogu ostati živi i pri atomskim napadima, samo ako dosledno primenjuju pravilski propisane postupke i da mogu neprijatelja, iako raspolaze atomskim naoružanjem, na kraju i pobediti.

Obim nastavnog gradiva u artiljeriji znatno se proširio posle Drugog svetskog rata. Savremeni artiljerci moraju dobro poznavati uloge svih poslužilaca svojih jedinica i biti sposobni da brzo i vešto vrše manje opravke opreme i materijala — bez obzira na doba dana i atmosfere prilike — da efikasno zamenjuju sve poslužioce izbačene iz stroja, i, najzad, da se u specifičnim prilikama uspešno bore protiv neprijatelja kao pešaci.

Pisac zaključuje napomenom da artiljerija mora i ubuduće uvek biti spremna da zaštiti svoju pešadiju u svim prilikama, i da se po potrebi i žrtvuje za nju, a najveći ponos svih artiljeraca treba da bude zahvalnost i pohvala od strane pešaka za njihove uspešno izvršene zadatke.

M. D.

Pukovnik S. L. Makeni:

IZVIĐAČKA JEDINICA »SKYCAV« NA MANEVRU »SAGEBRUSH«

Na manevru *Sagebrush*, održanom u Luizijani (SAD) u toku novembra i decembra prošle godine, od kopnenih snaga bila je formirana, opremljena, obučena i proverena jedna nova privremena izviđačka jedinica nazvana SKYCAV²⁾. Pisac ovog članka odgovara na pitanje: šta je to SKYCAV, kako je ona organizovana, kako dejstvuje i u kolikoj je meri u skladu sa tekućim organizacionim izmenama koje

se sprovode u strukturi kopnenih snaga. Američka armija obiluje izrazitim primerima uspešne upotrebe konjice, u kojima se vidi njena sposobnost za izviđanje i sprečavanje izviđanja neprijatelja, za vođenje iznuravajućih dejstava i postizanje iznenađenja u dubokoj pozadini neprijatelja. Pre Drugog svetskog rata je jedna od bitnih odlika konjice bila njena izvanredna pokretljivost na bojištu, kao i brzina i lakoća kojom je prenosila svoju vatrenu moć sa jednog mesta upotrebe na drugo, dajući time veliki doprinos dobitanju rata. Međutim, razvojem tenka je zadatak izviđanja u znatnoj meri prešao na oklopne jedinice. Taktika i tehnika u-

¹⁾ »SKYCAV Operations During Exercise Sagebrush«, by Colonel Stewart L. McKenney, *Military Review*, jun 1956.

²⁾ Sky — nebo; cav. skraćeno od cavalry — konjica. — Prim. T. L.

potrebe konjice bile su podređene principima udarnog dejstva, manevru i vatrenoj snazi.

Pronalaskom nuklearnog naoružanja i njegovom upotrebom kao taktičkog sredstva na bojištu iz vazduha, vođenog zrna i novih mogućnosti artiljerije, postalo je neophodno da se ponovo priđe oceni koncepcije organizacije i primene principa rata.

Primena koncepcije rastresitih borbena poredaka, upotrebom grupa sposobnih za samostalna dejstva na bojištu, ističe jednu novu potrebu — za još jačim izviđanjem neprijatelja, kako bi se njegovim snagama onemogućilo svako provlačenje kroz međuprostore sopstvenih snaga. U isto vreme, pod pretpostavkom da će i neprijatelj upotrebljavati male pokretne borbene grupe, ukazala se potreba da se pronađe pogodna jedinica koja će biti u stanju da otkrije neprijatelja — njegove bokove, jačinu, slaba mesta i njegove mogućnosti, kako bi se do krajnjih granica iskoristio element iznenađenja, a neprijatelju oduzela svaka mogućnost da nas iznenadi.

Potreba za izviđanjem i obezbeđenjem naročito je jaka na planinskom i pošumljenom zemljištu (kakvo je bilo u Italiji, Vogeziima, Ardenima i Koreji). Međutim, baš na takvom zemljištu i jedno i drugo bilo je jako otežano, jer su sredstva kojima su ranije raspolagale kopnene snage bila efikasna jedino na ravničastom, otkrivenom i komunikativnom zemljištu. Dakle, bilo je nemoguće da se ta sredstva brzo upute u željenom pravcu, a bilo je i situacija kada je to bilo neophodno učiniti.

U ranijim ratovima konjanik je odgovarao svojoj nameni. Ali danas on to nije više u stanju. Tehnika je odnedavno stavila na raspolaganje nova sredstva koja ga uspešno zamenjuju. Danas se priznaje udarna moć oklopnih formacija u fazi eksploatacije (to je ranije vršila klasična konjica), ali se oseća da se još uvek ne raspolože pogodnim kopnenim vozilom za izviđanje, što je naročito došlo do izražaja u Drugom svetskom ratu i u Ratu u Koreji.

Smatra se da će sadašnja sredstva izviđačkih jedinica biti u budućem ratu neefikasna i to iz dva razloga. Prvo, ako je zemljište ispresecano i uopšte nedovoljno komunikativno, njihovom se upotrebom neće moći obezbediti ceo front i

bokovi. Drugi bi razlog bio taj što se, čak i pod pretpostavkom da saobraćaj i komunikativnost ne predstavljaju nikakav problem, kao i pod uslovom da se raspolože sa dovoljno ljudstva, svi zahtevi izviđanja i osiguranja ne bi povoljno rešili samo upotrebom kopnenih sredstava (sa svim njihovim nedostacima u pogledu pokretljivosti i mogućnosti izviđanja). Imajući u vidu ulogu klasične konjice u izviđanju, osiguranju i eksploataciji, pri formiranju SKYCAV-a težilo se da ta jedinica raspolože još većim mogućnostima u izviđanju i osiguranju nego što je to danas slučaj sa izviđačkim jedinicama divizija i oklopnih pukova.

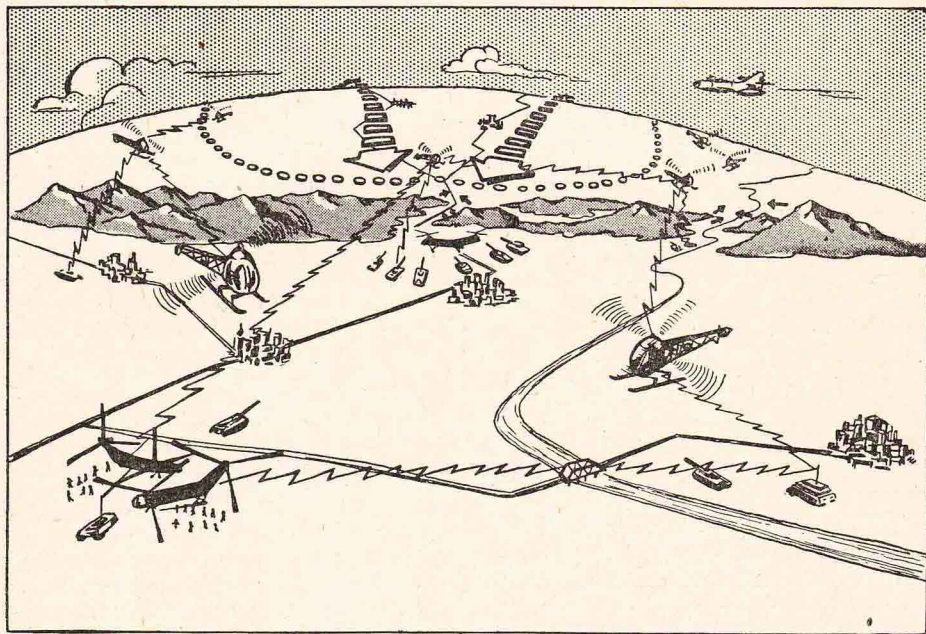
Da bi ta jedinica odgovorila zadatku koji joj se nameće, ona je na manevru imala u svom sastavu tri osnovna elementa: jedan za izviđanje i osmatranje (danju i noću) iz vazduha i tehničkim sredstvima na čitavom frontu; jedan malog brojnog sastava, ali vrlo dobro naoružan, koji se može veoma brzo prebaciti vazdušnim putem na kakav greben ili raskršnicu i koji svojom jakom vatrom može neprijatelja da zadrži, spreči u izvršenju njegovog zadatka i da ga prinudi da otkrije svoju nameru; i jedan naoružan PT sredstvima, sposoban da brzo krene u željenom pravcu, pod zaštitom navedenih elemenata koji sprečavaju napredovanje neprijatelja i izviđaju iz vazduha.

Izviđačka jedinica takvog sastava, koja radi za račun divizije, u stanju je da sigurno otkrije neprijatelja, da proceni njegove mogućnosti, a možda čak i nameće, i da u isto vreme obezbedi pokret glavnine i njene pripreme za stupanje u dejstvo. Odluke ove jedinice naročito bi došle do izražaja u bočnim i osiguranjima iz pozadine u vremenu dok su glavne snage angažovane u borbi. Ova koncepcija je šematski prikazana na skici. Helikopteri stalno izviđaju pokrete neprijatelja, dok se deo za zadržavanje i deo naoružan PT sredstvima upućuju i nalaze na odlučujućim pravcima, na kojima se razvijaju, postavljaju svoja vatrena sredstva na pogodna položaje i nastoje da zadrže neprijatelja ili bar uspore njegov pokret.

Izviđačke mogućnosti ove jedinice, u poređenju sa izviđačkim bataljonima i pukovima, znatno su veće baš zbog navedenog sastava. Stoga je ona u stanju da na sebe primi zadatke klasične konjice, a ne, kao sadašnje izviđačke jedinice,

koje djeluju samo na izvesnim pravcima na kojima je moguće kretanje kopnenih vozila. Imajući u vidu baš takav zahtev formirana je i jedinica SKYCAV — veoma pokretna, elastična i sa velikim mogućnostima za izviđanje.

»Obezbediti izviđanje iz vazduha i sa zemlje (i osmatranje na bojištu) jedinici u čijem se organskom sastavu nalazi ili joj je pridata. Po potrebi, ona se može boriti i kao pešadija«. U sastavu jedne iste jedinice i pod komandom jednog starešine

Skica 1: Strelice pokazuju delove za zadržavanje koji zatvaraju pojedine pogodne pravce

Cilj opita. Pri ispitivanju izviđačke jedinice SKYCAV težilo se:

da se spajanjem avijacije, transportnih sredstava i izviđačkih jedinica kopnenih snaga dobije efikasna izviđačka jedinica koja bi se odlikovala velikom elastičnošću i pokretljivošću;

da se utvrdi da li je celishodno da se u njen sastav unesu najsavremenija elektronska sredstva za izviđanje i u kolikoj je meri njihovo korišćenje efikasno; da li takva jedinica zadovoljava izviđačke potrebe komandanata divizija, korpusa i armija; da li je ona u stanju da zameni izviđačke jedinice pešadiskih i vazdušno-desantnih divizija, kao i izviđačke bataljone oklopnih divizija i izviđačke oklopne pukove.

Formacija. SKYCAV je uglavnom formirana od izviđačke čete 82 vazdušno-desantne divizije. Njen je zadatak bio:

našla su se sredstva za izviđanje i osiguranje različitih mogućnosti. Od njih su neka bila oprobana ranije, dok su druga bila nova i još neisprobana.

Sastav. Izviđačka jedinica imala je u svom sastavu sledeće vodove: izviđački, jurišni, za izviđanje i osmatranje i vazduhoplovni.

Izviđački vod je formiran kao ojačani tenkovski vod od pet lakih tenkova M 41 i jednog izviđačkog odeljenja sa vozilima nosivosti od 1/4 tone. Taktika i tehnika upotrebe ovog voda zasnivala se na ratnim i mirnodopskim iskustvima.

Jurišni vod, slično izviđačkom, formiran je kao ojačani streljački vod sastava: četiri streljačka odeljenja i jedno odeljenje oruđa (minobacači 81 mm, bestrajna oruđa 57 mm i laki mitraljezi). Vod je delovao bilo kao celina ili po patrolama. Često se provlačio u pozadinu ne-

prijatelja i prevezio motornim sredstvima van sastava voda. Njegova se upotreba zasnivala na iskustvima iz Drugog svetskog rata i Rata u Koreji, kao i nekim iskustvima stečenim u Pešadiskoj školi. Pisac smatra da naziv *jurišni vod* ne odgovara njegovim mogućnostima i zadacima, te je stoga mišljenja da bi bilo pravnije ako bi se nazivao *vod za podršku*.

Vod za izviđanje i osmatranje imao je u svom sastavu različita odeljenja i sredstva (6 lakih aviona male brzine, 5 helikoptera, televizijsko i foto odeljenje i dr.), od kojih su neka bila nova i nedovoljno ispitana. Vizuelno i vazdušno fotoizviđanje bilo je dovoljno oprobano u Drugom svetskom ratu i Koreji. Neka elektronska i druga sredstva bila su dotle oprobana jedino u laboratorijama, te se stoga ukazala potreba za njihovim daljim usavršavanjem. Vod, uzet u celini, bio je u stanju da pruži fizičku zaštitu jedino svom ljudstvu.

Vazduhoplovni vod je organizovan i opremljen slično vodovima transportne čete (14 helikoptera i 3 laka aviona). Pokazalo se da je vod u mogućnosti da svoj zadatak efikasno izvrši, tj. da transportuje jurišni vod i obezbedi dotur i snabdevanje čitavoj jedinici. U pogledu zaštite, bio je sposoban jedino da zaštiti svoje ljudstvo.

U toku manevra *Sagebrush*, SKYCAV je vršila različite zadatke, uključujući fotografisanje i izviđanje iz vazduha, transport ljudstva, snabdevanje, osmatranje i još nekoliko specifičnih zadataka. U toku napada i odbrane sva izviđačka sredstva bila su upotrebljena u različitim kombinacijama i stepenima, kako bi se ispitala njihova efikasnost. Doprinos jedinice bio je naročito u prikupljanju podataka o neprijatelju i u tom pogledu se smatra da je obavestajni otek divizije dobio pretežan broj podataka baš od nje. Uopšte uzev, manevar je pokazao da je jedinica ovakvog sastava celishodna i da bi daljim ispitivanjem trebalo usavršavati njenu formaciju.

Po mišljenju posmatrača, SKYCAV je veoma pogodna izviđačka jedinica, s tim što bi svakako trebalo poboljšati njenu materijalnu opremu. Tu se prvenstveno misli na mogućnost vazdušnog transportovanja lakog tenka *M 41* i da se raspolaze jednim lakim samohodnim oruđem, tipa *T-101*, od 90 mm, koje bi se takođe moglo transportovati vazdušnim putem.

Pisac posebno ističe da su svi bili mišljenja da bi trebalo prihvatiti ideju ostvarenja na manevru — da se vazduhoplovna i transportna kopnena sredstva sjedine sa izviđačkim jedinicama, jer se time dobija efikasna izviđačka jedinica sposobna da izviđa na još većim udaljenjima i da sa još većom brzinom prikuplja podatke o neprijatelju. U pogledu upotrebe elektronskih sredstava bilo je ustanovljeno da su ona veoma efikasna i korisna, ali da ih treba još više usavršiti.

Na kraju pisac izvodi sledeće zaključke:

celishodno je sjediniti kopnena vazduhoplovna i transportna sredstva sa izviđačkim kopnenim jedinicama u cilju formiranja jedne efikasne izviđačke jedinice sa veoma velikom elastičnošću i pokretljivošću, koja je na pomenutom manevru nazvana SKYCAV;

zavisno od daljih tehničkih usavršavanja, u njenom se sastavu može efikasno upotrebiti najnovija elektronska oprema;

takva jedinica ima sve mogućnosti da zadovolji potrebe komandanata divizija, korpusa i armija kao sredstvo za prikupljanje podataka o neprijatelju;

ona nije u stanju da zameni izviđačke jedinice pešadiske i vazdušnodesantne divizije;

dalja ispitivanja neće voditi zameni izviđačkih bataljona oklopnih divizija i pukova jedinicama tipa SKYCAV do kojih se došlo posle ispitivanja;

sa sadašnjim sastavom, i ako joj se poboljša materijalna oprema, poveća brojni sastav i pravilno upotrebi, ta će jedinica pretstavljati veoma efikasno sredstvo; ona ne treba da zameni ili ojačava postojeće izviđačke jedinice; diviziske izviđačke jedinice treba i dalje da ostanu i da svoje zadatke vrše na oko 15 km ispred linije fronta, dok SKYCAV treba koristiti za račun korpusa na dubini od oko 45 km; »uloga konjice« ne sme se gubiti iz vida — kada se jednom uspostavi dodir sa neprijateljem, ustanove bokovi i približan raspored njegovih snaga i o svemu tome dostave podaci pretpostavljenoj komandi; elementi za osiguranje SKYCAV moraju da vode borbu peške, kako bi neprijatelja prinudili da se razvije i time mu usporili kretanje ili ga zadržali sve dok glavnina ne bude u stanju da se angažuje u borbi;

— koncepcija SKYCAV je ustvari koncepcija klasične konjice — neprijatelja otkriti, prikovati i što duže zadržati; na

manevru *Sagebrush* donošeni su čak i ne-realni zaključci o upotrebi ove jedinice, jer se smatralo (pri čemu su se gubile iz vida njene mogućnosti) da je celishodnije ako se ona ne upotrebi kao klasična konjica, već kao glavni organ načelnika Obaveštajnog otseka, pa čak i za ojačavanje borbenih jedinica; sadašnja njena ograničenja, zbog opreme kojom raspolaže, mogu se otkloniti tehničkim poboljšanjima i stoga se ne sme gubiti iz vida osnovni zadatak zbog koga je ona formirana;

— atomski rat je već činjenica i stoga sadašnji i budući komandanti moraju ra-

spolagati jednim efikasnim i moćnim sredstvom koje će biti u stanju ne samo da pronađe neprijatelja i brzo i tačno odredi sve »vakuume« na bojištu, već isto tako da zadrži njegove *Pokretne grupe* pre angažovanja sopstvenih glavnih snaga; suština osiguranja ne sastoji se samo u tome da se neprijatelj jedino »vidi«, već da se »vidi i dejstvuje« — da se vidi gde je i da se odmah stupi u dejstvo sa zadatkom da mu se po svaku cenu spreči svaki njegov dalji pokret.

T. L.

Ing Gerhard Rosov:

NEMAČKA SLUŽBENA CIVILNA KARTOGRAFIJA — VOJNI ASPEKT¹⁾

Na preko trideset stranica, uz potvrdu od preko šezdeset dokumentacionih jedinica, autor iznosi svoja gledišta na ovu temu.

U opširnom istorijatu autor ističe promenu ravnoteže između nemačke civilne i vojne kartografije. Kad je vojska bila najznačajniji faktor (Pruska i Nemačka do 1914), tada je ona i civilne ustanove snabdevala kartama, a kasnije (posle Prvog svetskog rata do Hitlera i posle Drugog svetskog rata), dešavalo se obrnuto: civilna kartografija snabdevala je kartama vojsku.

Lik današnje nemačke civilne kartografije određuje još uvek tradicija Pruskog ureda za snimanje zemljišta (*Preussische Landesaufnahme*) i docnije, Državni ured za snimanje zemljišta (*Reichsamt für Landesaufnahme*).

T. zv. *Generalštabna karta* 1:100.000 bila je osnovno delo Pruskog ureda za snimanje zemljišta. Ona je istovremeno zadovoljavala i vojne i razne potrebe, ali se morala štampati samo u jednoj boji (1909), i to masovno i brzo (tehnika za višebojne karte bila je tek u začetku), jer se Nemačka tada užurbano spremala za Prvi svetski rat.

Posle Prvog svetskog rata, Versajskim ugovorom o miru Nemačkoj je zabranjena upotreba oficira u kartografskoj službi. Pruski ured za snimanje zemljišta i Vojno-

topografski biro u Saksoniji prestali su da postoje. Sve je prešlo u civilne ruke. Osnovan je državni ured za snimanje zemljišta (*Reichsamt für Landesaufnahme*) koji je 1934, po dolasku Hitlera, otpočeo sa ozbiljnijim radovima.

Radovi državnog ureda za snimanje zemljišta. Prvo je uzeta u rad nemačka osnovna karta (*Deutsche Grundkarte*) 1:5.000 da bi poslužila kao osnova za izradu drugih karata sitnije razmere. Kao spona između katastarskih planova i topografskih karata, ova karta treba da ima 144.000 listova. Nedostatak joj je što nema izohipse. Rad na njoj će se protegnuti daleko u budućnost.

Nemačka karta (*Deutsche Karte*) 1:25.000, sa 1.212 listova u tri boje, planirana je još 1913. Iako su je uveliko tražili civili iz gusto naseljenih zapadnih pokrajina, ipak je ona bila veoma pogodna i za vojne svrhe. Međutim, 1937 (pisac ne navodi razlog) Vermaht je obustavio rad na njoj, tako da je urađeno samo 2%.

Pomenuta Karta nemačke države (*Karte des Deutschen Reiches*) 1:100.000, mnogo tražena posle Prvog svetskog rata, sada je samo upotpunjavana bez vidnog uspeha i preštampana novom tehnikom u pet boja, delimično (Austrija) i sa izohipsama, ali tek posle Drugog svetskog rata.

Topografska pregledna karta (*Topographische Übersichtskarte*) 1:200.000, imala je istu sudbinu kao i prethodna. Obrada joj je počela 1927, a sa punim intenzitetom 1936 godine.

Preglednu kartu Srednje Evrope (*Übersichtskarte von Mitteleuropa*) 1:300.000

¹⁾ Dipl. Ing. Gerhard Rosow: Die deutsche amtliche Kartographie in militärischer Sicht. Entwicklung, Stand und Ausblick. — *Wehrkunde*, januar i februar 1956.

radio je Državni ured za premeravanje i 1939 bilo je gotovo 113 listova. Za vreme Drugog svetskog rata Odeljenje ratnih karata i premeravanja je, delom, i nju preradilo i dopunilo.

Internacionalna karta sveta (*Internationale Weltkarte* — IVK) 1:1,000,000, planirana je još 1913 na dve međunarodne konferencije. Značajna je zbog toga što su na njoj, između ostalog, upotrebljene izohipse sa stepenastim tonovima za visine i dubine.

Pisac ističe da je ovaj Ured malo uradio, jer nije imao dovoljno finansijskih sredstava da su jedino vojne potrebe pojačale njegov rad. Ipak je učinjeno mnogo na polju ispitivanja tehnike umnožavanja, od čega je vojska imala velike koristi. Krajem rata 1945 civilna kartografija je pretrpela potpun slom. Bombardovanjem i drugim uništavanjem, kao i demontiranjem postrojenja, cela ova služba i njena tehnička sredstva bili su u teškom stanju. Tek 1948, u Britanskoj okupacionoj zoni, prvi put se pojavio *Savet za premeravanje*. Kasnije, 1949, od ostatka ureda ove vrste obrazovano je *Udruženje ureda za premeravanje pokrajina Savezne Republike Nemačke*. Od 1952 osnovan je *Institut za primenjenu geodeziju i II odeljenje Nemačkog geodetskog istraživanja Instituta u Bonu*, sve potčinjeno Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Pokrajinski ured Instituta za primenjenu geodeziju nastavio je rad na nemačkoj osnovnoj karti (*Deutsche Grundkarte*) 1:5.000, tako da je do sada izrađena za svega 7% i, prema piscu, neće biti gotova još za oko 150 godina.

Od topografske karte (*Topographische Karte*) 1:25.000 otpada na Saveznu Republiku oko 2.000 listova. Prvi radovi odnose se na pravljenje novih, ranije uprošćenih originala. Sada je urađeno jedva 15%, u tri boje, od ukupno 1.170 jedno-bojnih listova koji su preostali od bivšeg Pruskog ureda za premeravanje. U vojnom pogledu je naročito važan rad na obeležavanju plićaka do 2 metra, što je veoma potrebno za amfibiske operacije. Inače, mnogi od ovih originalnih listova su zastareli i potreban je rad od 2—3 godine da se upotpune, naravno, opet uz podršku vojnih ustanova.

Originalni listovi karte nemačke države (*Karte des Deutschen Reiches*)

1:100.000 većinom su ostali neoštećeni, ali su propale originalne bakarne ploče ove čuvene karte — jedino su u većini sačuvane kamene ploče — otisci. Danas sve to stoji u Uredu za kartografiju i kartotehniku u Berlinu. Pojedine pokrajine Severne Nemačke napravile su prve originale od astralona. Iako su pokrajinski uredi pokušavali da se ova karta ponovo izradi i izda, ona je ipak samo 5% upotpunjena jer su originali prilično zastareli. Neki pokrajinski uredi izdaju umesto prerađene stare novu topografsku kartu (*Neue Topographische Karte*) 1:100.000, tako da će se, po mišljenju pisca, radovi na rehabilitaciji stare karte još više odužiti.

Topografska pregledna karta nemačke države (*Topographische Übersichtskarte des Deutschen Reiches*) 1:200.000 se takođe obnavlja pod nadzorom Instituta za primenjenu geodeziju. Od ukupnog broja listova 91 otpada na Saveznu Republiku, od čega se 43% nalazi u obradi. Osnovni materijal je za 6% propao.

Bakarne ploče pregledne karte Srednje Evrope (*Übersichtskarte von Mitteleuropa*) 1:300.000 propale su, ali su originalne kamene ploče-otisci dobrim delom sačuvani. Neki pokrajinski uredi su inicijativno obnavljali ovu kartu, ali ovakav rad izaziva neujednačenost gledanja i postupka. Na Saveznu Republiku otpada 31 list od kojih je 6% već izišlo, dok se sledećih 10% nalazi u izradi.

Građanski ured za kartografiju i kartotehniku radi, takođe, na obnovi pregledne karte (*Übersichtskarte*) 1:1.000.000 iako je već izdata jedna karta Nemačke ove iste razmere — na osnovi spasenog materijala. Ova karta obuhvata obe Nemačke i rađena je jedna u 8, a druga u 5 boja.

Perspektive civilne kartografije. Ističući teškoće civilne kartografije, pisac iznosi da je planirano da se uradi nekoliko karata za vojne potrebe. Pre svega, po želji Zapadnih saveznika planirana je topografska karta (*Topographische Karte*) 1:50.000. Između ostalog, putevi će biti crveni, šume zelene, a koordinatna mreža na 2 sm, sa izohipsama i trojzračkom legendom. Pokrajine su se složile i pristale na saradnju u izradi. Karta treba da zadovolji sve uslove — od praktično-vojničkih do estetskih i da tako nasledi i u modernom stilu produži tradiciju stare Generalštabne karte. Na Sa-

veznu Republiku otpada 560 listova ove karte.

Ranije pomenuta Nova topografska karkta 1:100.000 nije zasad aktualna zbog toga što su njenu vojničku vrednost, izgleda, zamenile karte 1:50.000 i 1:200.000, tako da ona služi prvenstveno civilnim potrebama. Suprotno pomenutim kartama ktrupnije razmere, karta 1:200.000 je još uvek u stadijumu planiranja.

Američki servis za karte (*Army map Service*) izdaje kartu Centralne Evrope 1:250.000, od koje na Saveznu Republiku otpada 27 listova.

Usled nedostatka stručnog kadra, pregledna karta (*Übersichtskarte*) 1:500.000 nije planirana, već je privremeno preštampana Nemačka vojna karta Evrope (*Europa 1:500.000 deutsche Heereskarte*) sa najvažnijim topografskim popravkama. Od 11 listova nedostaje još 2, i to Kil i Kasel.

Najzad, Vazduhoplovna karta (*Luftkarte 1:500.000 deutsche Ausgabe*) je izrađena na osnovu jednog sporazuma koji su, 1944, potpisale 54 države.

Razmišljanja o budućoj kartografiji. Pisac na prvom mestu govori o odnosu vojnih i civilnih karti ili, tačnije, o zahtevima i mogućnostima (budžetu). Što se *razmere* tiče, on smatra da su kao topografske i pregledne karte najbolje već pomenute: 1:25.000, 1:50.000, 1:200.000, 1:500.000 i 1:1.000.000. Kao univerzalna razmera budućnosti je karta 1:50.000, koja najbolje i najšire zadovoljava vojničke potrebe (borba, art. gađanja, itd.) Kao sledeća karta je 1:200.000, naročito pogodna za marševe i rad brzih jedinica. Pisac nije za razmeru 1:250.000, jer se njome gube detalji važni za vojsku.

Priličan problem su oblik, veličina i oznake na karti, o čemu je pisalo više pisaca. Radi se o tome da se prihvati nešto novo što bi uklonilo stare greške i zadovoljilo savremene potrebe, a osobito armiju, kao najvažnijeg i najbrojnijeg korisnika karti. Pominje se i mogućnost da se kao polazni obrazac u tom smislu uzme Svetska aeronautička karta (*World aeronautical chart*, — ICAO) 1:1.000.000.

Iscrtavanje takođe predstavlja oblast gde su moguće novine i izmene.

Ovde se više suprotnih uslova neprekidno bori o prvenstvo, od kojih su osnovna dva: *preglednost* i *potpunost*. Gde je najrealnija mera — uvek ostaje otvoreno pitanje. Karta treba da je pregledna, puna kontrasta, da se na njoj naročito ističu saobraćajne mreže i naselja. Naročito se podvlači čitkost, kao i borba protiv mnogih skraćenica i znakova. Tu treba da usledi i modernizacija u pogledu tehnike osnovnih podloga za umnožavanje.

U koliko boja? — Pisac iznosi da to zavisi od razmere. U osnovi, višebojne karte su čitkije i preglednije. Boje zamenjuju crne znakove. Za kartu 1:25.000 — najmanje tri boje; za taktičku kartu 1:50.000 — najmanje četiri boje; za novu generalštabnu kartu 1:200.000 — najmanje pet, a za preglednu kartu 1:500.000 — najmanje šest boja. On naročito naglašava potrebu za stručno-naučnim izborom nijansi boja, kao i kvalitetom hartije, da to bude na najvišem nivou i ujednačeno.

Visinski odnosi takođe nisu našli definitivno rešenje u izrazu na hartiji. Samo *izohipse* — ne zadovoljavaju. Ovome treba dodati senčenje radi lakšeg shvatanja morfologije zemljišta. Preporučuje se, u nekim slučajevima, senčenje pod kosim uglom po metodi Japanca Tanake i Bredova. Same izohipse naročito su nepraktične za niske primorske predele sa dunama, pa se moraju dopunjavati šrafama.

Bitno sredstvo koje može da izmeni sliku i upotrebljivost karte je *vrsta pisma*. Vojne potrebe i ovde zahtevaju intervenciju naučnika da bi se postigla željena svrha u pogledu jasnoće i estetskog izgleda karte.

Ostaje još pitanje održavanja karte u stanju aktuelnosti. Pri današnjem razvoju tehnike stvarna situacija zemljišta se relativno brzo menja, pa se mora voditi računa i odmeriti rok služenja karte, kao vreme potrebno da se ona upotpuni novim podacima.

Ovaj opširan članak pisac zaključuje napomenom da su dodirnuta samo osnovna pitanja razvoja civilne kartografije, ne zadržavajući se na organizacionim formama rada, što predstavlja posebnu temu.

D. M.